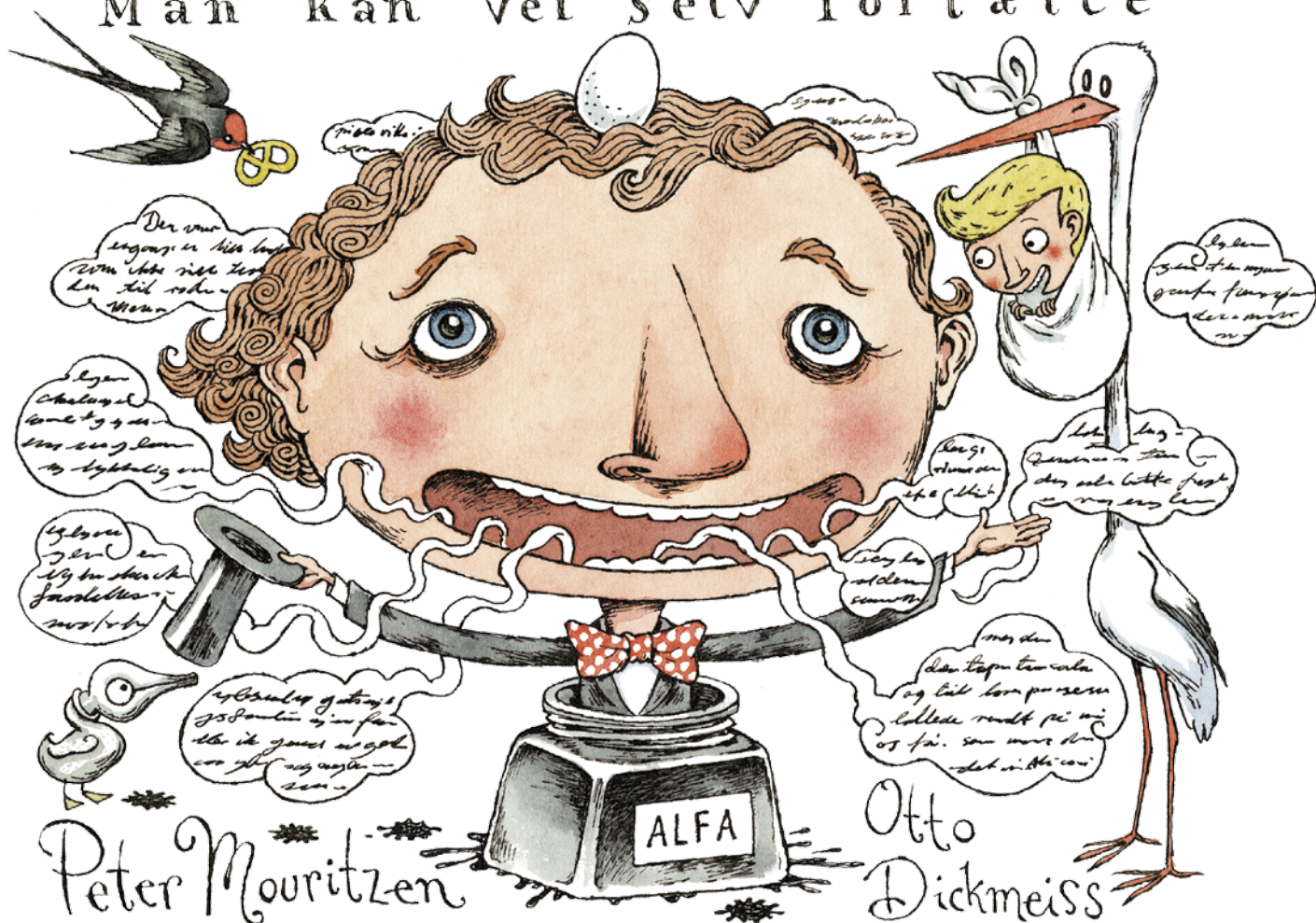

ÆVLEHOVEDET

Man kan vel selv fortælle

Undervisningsvejledning
udarbejdet af Ingelise Moos

ALFA

Indhold

Til læreren 3

Genren

Billedbogen 4

Novellen 5

Essayet 5

Sproget 5

Temaerne

Sorgen og fantasien 6

Ævlehovedet 6

H.C. Andersen 6

Opgaveforslag 7-9. klasse.

Optakt 7

Teksten 7

Genren 8

Peter Mouritzen og Otto Dickmeiss 9

Opgaveforslag 3-6. klasse.

Optakt 10

Personerne 10

H.C. Andersens eventyr 11

Peter Mouritzen og Otto Dickmeiss 11

Afslutning 12

Til læreren

Peter Mouritzen har selv kaldt sin historie for en essaynovelle. Man kan derfor arbejde med billedbogen ud fra begge genrer.

Novellen, dvs. selve den fortalte historie og dens udtryksmåde og essayet, dvs. de filosofiske og eftertænksomme overvejelser den rummer.

Billedbogen er i sin definition både billeder og tekst, samt samspillet mellem de to. Oftest bliver billedbogen defineret ved at henvende sig til børn, men mange billedbøger, og det gælder i høj grad billedbøger skrevet af Peter Mouritzen, har et langt større publikum. Billedbogen her spiller netop på balancen mellem det naivt fortællende og det sofistikerede indhold. Det samme gælder Otto Dickmeiss' meddigtende illustrationer.

Ævlehovedet giver mange muligheder for at arbejde danskfagligt både på mellemtrinnet (3.-6. Klasse), i udskoling (7.-9.klasse) og til billedkunstundervisning i samarbejde mellem dansk og kristendomsundervisning.

Eleverne kan arbejde med:

Genren

- Novelleessay, grotesken i tekst og billeder

Novellen

- Komposition (indledning og titel, handling og slutning)
- Personbeskrivelse (Mads, farfaren, H.C. Andersen)
- Sproget (overdrivelserne, humoren)
- Symboler (livet og døden)
- Referencer til H.C. Andersens eventyr
- Temaerne: Død, sorg, tab, afsked, eventyr, at fortælle

Essayet

- Temaerne
- Fantasien som redskab
- Humoren og respektløsheden
- Gammel og ung

Billederne

- Tekst og billede
- Overdrivelser
- Humor og groteske
- H.C. Andersen-referencer

Genren

Billedbogen

En billedbog består af både tekst og billeder. Men ord og billede dækker ikke blot hinanden. Det er to forskellige formsprog. Tekster og billeder kan noget forskelligt. De kan både supplere hinanden, fastholde og fortolke hinandens udsagn.

Et udgangspunkt for arbejdet med dette særlige samspil kunne fx være at vælge et opslag og se nærmere på hvordan tekst og billede fortæller samme historie på hver sin måde. I teksten s.8 står: »Mads kunne ikke komme længere«. Det er en sætning, som både kan forstås helt umiddelbart, men også fortolkes, dvs. forstås i overført betydning. Mads har brug for at få behandlet sin sorg over farfarens død for at komme videre. Det kommer han ved at få sat fantasien i gang og ved at bruge farfaren som inspiration i sit liv. Sammenlign fx billedet s. 7 med billedet s. 41. På det første billede (s.7) er Mads på vej ind på kirkegården med cyklen parkeret op ad stengærdet og med de ikke flyvefærdige unger som en slags vogtere ved indgangen. På slutbilledet er Mads kommet op på sin cykel, fuglene har forladt reden og billedet lover glæde og trøst. Han kan nu bevæge sig ud i livet. Han er kommet videre, selvom teksten på sidste tekstopslag s.40 lyder: »Det skræmmende ved døden var, at der ikke var mere taletid«.

Mobiltelefonen som kommunikationsredskab rækker langt ud over den konkrete brug både i tekst og billede. I teksten åbnes der til det fantastiske univers: Mads bliver i stand til at tale med sin afdøde farfar (s.8-9, hvor kontakten etableres), og s. 37 hvor H.C. Andersen i kisten bliver til en mobiltelefonen. Mads har fået noget med fra farfaren, men nu taletiden er udløbet, han må kommevidere på egen hånd.

Der er mulighed for mange af den slags tekst og billede analyser og iagttagelser, som kan fastholde billedbogens genretræk.

I teksten er der ordspil og sproglige vittigheder fx alle eventyrtitlerne s. 28 og billedet s.29. *Hist hvor vejen slår en prut* illustreres helt konkret i grotesk form, ligesom Tommelise bliver til Lommetise og bliver anbragt i lommen på et par bortflygtende jeans. Hvis eleverne kender eventyret om Tommelise, kan de jo fortolke sig til hvem disse løbende bukser kunne være. Mit gæt ville være muldvarpen, men det kunne jo være alle de dyr som Tommelise vitterligt kommer 'i lommen på'. Ordspil og sproglige vittigheder rummer altid flere usagte udsagn. Og de rummer mange gode samtaler i klassen uanset klassetrin.

Novellen

En novelle er en kort fortælling. Den rummer her en indledning, et vendepunkt og en afsluttende pointe. Det er novellens elementære genretræk. Indledningen foregår i en normalverden: Mads stiller sin cykel uden for kirkegården, og teksten refererer til tidligere samtaler med farfaren. Græsset skal ikke slås, for det har aldrig gjort ham noget, siger farfaren. Der lægges op til dobbeltbetydninger af ordene.

Tekstens første vendepunkt kommer da Mads kontakter farfaren via mobiltelefonen.

Samtalen med farfaren udgør selve handlingen. Her er der flere temaer i spil. Drengen over for farfaren (barn/voksen), fantasi og løgnehistorier (begge har glæde af vittighederne, Mads kender dem alle sammen i forvejen, men hører dem gerne igen). Skolen (farfarens brug af byremser /udenadslæren over for Mads' viden om H.C. Andersen). H.C. Andersens eventyr og liv sat over for farfarens løgnehistorier. Titlen *Ævle hovedet – man kan vel selv fortælle* over for den geniale eventyrfortæller (H.C. Andersen kan inspirere til egne fortællinger, især hvis man ikke er alt for respektfuld, men tør vende tingene på hovedet). Ordsprogene og eventyrtitlerne får et twist i respektløshed (Guffe Arnold Jensen over for H.C. Abekat).

Slutpointen refererer tilbage til indledningen. Taletiden er slut. Mads må videre i sit liv. Nu må han selv til at fortælle historier inspireret af farfaren og H.C. Andersen. På opslaget s. 38-39 slutter teksten med en omskrivning af eventyrtitlen *Det er ganske vist* til »Det var ganske vist«. En virkelig historie om et dødsfald (en dreng på Mads' alder (?)) kan give stof til en historie. Billedet refererer til både en virkelig gravstensinskriftion og til *Historien om en Moder* af H.C. Andersen.

Essayet

Et essay er en blanding af fiktion og sagprosa. Det undersøger et forhold og behandler et problem ud fra en personlig synsvinkel og et subjektivt forhold til emnet. Forfatteren digter med undervejs, og derved opstår sammenblandingen.

Sproget

Fortælleren opnår en særlig grotesk oplevelse ved at bytte om på eventyrtitlerne, så de sprogligt ligger tæt på hinanden, men alligevel vender på hovedet og gør grin med indholdet. Den grimme vælling kaldes H.C. Andersen's mest kendte eventyr *Den grimme ælling*. Otto Dickmeiss lader denne ælling optræde på mange af sine billeder i bogen fx på titelbladet med høj sort cylinderhat som H.C. Andersen og med en råber som ironisk kommentar til forfatteren.

Både tekstens forfatter og illustratør benytter sig af dobbeltbetydningerne. Det helt konkrete over for det underforståede og symbolske. Fx er Dickmeiss' billede af læreren med hammerhovedet s. 11 et godt udgangspunkt for en samtale om skolesyn med

reference til Pink Floyds sang *We don't need no Education* fra filmatiseringen af *The Wall*. I al karikatur fremstilles en lærer ved hjælp af symboler, fra spanskrør til lilla ble om hovedet.

Temaerne

Døden optræder helt konkret i teksten med reference til den kendte historie om at H.C. Andersen altid skrev en note: Jeg er skindød (s.34-35) og lagde den på sit natbord. Samtidig får vi farfarens død i Mads' virkelige verden helt tæt ind på livet. Kirkegården fungerer både som have, mødested, afsked og inspiration. Sorgen over den 11-årige drengs død med moren, der går helt i ét med gravstenen, modsvares i billedet og teksten i næste opslag. Drengens historie kan fortælles, og den afdøde dreng og moren mødes i gensidig glæde.

Sorgen og fantasien

Hvordan overkommer man at taletiden er slut? Mads har erindringen om farfaren. Han genoplever og forstår hvad han har fået som gave: evnen til selv at fortælle og bruge sin fantasi. Man må godt læne sig op ad forbilleder, symboliseret i den afsluttende vignet: en dreng med et pennehoved der er dyppet i et gammeldags blækhus. Men man får ikke nødvendigvis fantasi af at kende alle Fyns byer på remse eller at vide hvor H.C. Andersen er født.

Ævlehovedet

Både Peter Mouritzen, Otto Dickmeiss, Guffe Arnold Jensen, Mads og H.C. Andersen er ævlehoveder. Gennem essayet vender forfatter og illustrator en negativ betegnelse til noget positivt. Det er redning, befrielse og sjovt at bruge sin fantasi, at forestille sig noget og lege med billeder og sprog. Med historien om farfaren som ghostwriter for H.C. Andersen får Mads mod på livet som historiefortæller.

H.C. Andersen

Billedbogen er en sjov hilsen til vores mest berømte digter og hans eventyr. Teksten bruger den mest kendte del af digterens liv til at vende op og ned på mytologien om ham. Derved bliver det H.C. Andersens digtekunst der kommer i centrum. Dickmeiss karakteriserer digteren ved ligeså klichéagtige gengivelser af kunstneren: allerede som dreng kan han genkendes på sit digterhår, pludderbukserne og den store næse. Cylinderhatten går også igen flere steder. S. 17/19 oven i købet med 'pip i låget'. S. 33 i grotesk positur som abekat (farfarens karakteristisk) der tiljubleles af anmeldere og grise.

På samme måde fastholdes helt stereotype genkendelige træk hos farfaren (bedstefarkasket, røde seler, oprullede skjorteærmer og buskede bryn). Mads kendes på sin karakteristiske hårkrølle og store blå øjne (s. 9 med abeøjne). Øjnene spiller en rolle både som de store naive og som sorgfulde og glade.

Opgaveforslag

7.-9. klasse

Optakt

Læs hele teksten højt og vis billederne uden afbrydelser.

Hver elev vælger én sætning, som de synes fænger.

Den valgte sætning læses på skift, til alle har læst. Der må ikke ske afbrydelser, og det spiller ingen rolle, om den samme sætning gentages.

Diskuter eventuelt valget af sætninger

- Var det de vigtigste ting i teksten, der blev valgt?
- Blev hele historien genfortalt i hovedpunkter?
- Var der noget af teksten som slet ikke kom frem?

Teksten

Vendepunkter

Hvornår bevæger teksten og billederne sig fra den realistiske verden til det fantastiske univers? Find dette vendepunkt i både tekst og billede.

Hvornår og hvordan bevæger vi os tilbage til den reale verden? Find dette vendepunkt.

Overvej evt. hvor I synes tekst og billede i bogens univers er mest

- Realistisk
- Utroværdigt
- Rablende
- Morsomt
- Sørgeligt

H.C. Andersen

Billedbogen har mange referencer til H.C. Andersen. Det er ham der får betegnelsen 'ævlehovedet'.

Hans kendteste eventyr er *Den grimme Ælling*.

Find de steder i henholdsvis tekst og billeder som refererer til dette eventyr (fx vignetten på første side med ællingen og den høje hat).

Vælg et af de eventyr, I kender, og find lignende referencer.

Diskuter hvordan udtrykket 'at være et ævlehoved' kan forstås.

- Positivt
- Negativt

Synes I det er frækt at gøre grin med H.C. Andersen?

Hvad opnår forfatteren og illustratoren ved at vende tingene på hovedet?

Personerne

Mads, hans bedstefar og H.C. Andersen er billedbogens tre personer.

Karakteriser dem med få ord, som dækker både ydre og indre karakteristika.

Fx Mads : dreng på 11 år, ked af det, humoristisk sans, krølle i håret

Sammenlign personerne. Er der sammenfald? Hvem er bedst karakteriseret i henholdsvis tekst og billede?

Sproget – ordet og billedet.

Ord og billede udtrykker noget forskelligt. Deres udtryk er forskelligt.

Væg et opslag og diskuter forskellen mellem tekst og billede (fx opslaget s.10-11).

Hvad fortæller teksten om skolen dengang farfaren gik i skole og Mads' skole?

Hvilken slags skole fremstiller billedet?

Spil eventuelt *We don't need no Education* fra *The Wall* af Pink Floyd og sammenlign denne sangs skolefremstilling (kan ses og høres på You Tube) med skolefremstillingen i billedbogen.

H.C. Andersens eventyr er for både børn og voksne. Læs et af hans eventyr og find eksempler på at der siges noget mellem linjerne.

I kan eventuelt læse indledningerne til

- Klods Hans
- Nattergalen
- Hyrdinden og skorstensfejeren
- Den lille pige med svovlstikkerne

Temaer

Billedbogen handler blandt andet om døden og sorgen ved at miste en man holder af. Men den handler også om at komme videre i livet.

Undersøg bogens brug af symboler på døden fx manden med leen.

Find også symboler på liv fx fuglene

Læs eventuelt H.C. Andersens eventyr *Historien om en moder*.

Genren

En novelle er en kort historie med få personer og en enkelt situation.

Et essay er en personlig beretning som kan handle om et filosofisk emne.

Er denne historie mest en novelle eller mest et essay?

- Hvilke træk hører hjemme i et essay?
- Hvilke er typiske for en novelle?

Peter Mouritzen og Otto Dickmeiss

Læs en novelle af Peter Mouritzen og illustrer den. Brug eventuelt computergrafik fx

- *13 fra Muskler*
- *De syngende snemænd fra Danser med djævole*
- *Rikkens rundkørsel fra Manddomsprøven*
- *Her fra Monstermail og andre mysterier*

Læs andre essays af Peter Mouritzen i *Pennen og leen* fx

- *Jeg vil høre sproget gro!*

Eller find essays på forfatterens hjemmeside www.petermouritzen.dk

Find andre illustrationer af Otto Dickmeiss på hans hjemmeside www.ottodickmeiss.dk

Opgaveforslag

3.-6. klasse

Optakt

Læs hele teksten højt og vis billederne uden afbrydelser.

Hver elev vælger én sætning som de synes fænger.

Den valgte sætning læses på skift til alle har læst. Der må ikke ske afbrydelser og det spiller ingen rolle om den samme sætning gentages.

Se på billedbogens omslag

Passer illustrationerne til teksten?

Slå op på opslaget s. 24 -25 (eller 26-27/28-29). Find den illustration, der passer til eventyret i farfarens udgave. Hvilken eventyrtitel og illustration kan I bedst lide? Be- grund jeres synspunkt.

Personerne

Find tre ord eller udsagn, som passer på Mads.

Fx

1 dreng på 11 år

2 ...

3 ...

Find tre ord eller udsagn, som passer på farfaren.

Fx

1 gammel mand

2 ...

3 ...

Find tre ord eller udsagn der passer på H.C. Andersen.

Fx

1 krøllet digterhår

2 ...

3 ...

Find en illustration der viser Mads, farfaren og H.C. Andersen. Sammenlign med jeres ord og udsagn. Passer de sammen?

H.C. Andersens eventyr

Lav en liste over de eventyr af H.C. Andersen I kender. Er der nogle eventyr der er med i billedbogen?

Hvad synes I om farfarens eksempler på eventyrtitlerne?

Lav selv om på titler til bøger og historier I kender.

Fx

- *Flugten til Amerika*
- *Rejsen til jordens indre*
- *Harry Potter og Fønixordenen*

Eventyret, *Den grimme ælling*, er et af de kendteste af H.C. Andersen. Find ællingerne i billedbogen. Og find billeder af H.C. Andersen.

Farfaren fortæller løgnehistorier for Mads. Er de sjove?

Hvordan tror I, at Mads og farfaren har haft det sammen mens farfaren levede?

Mads er ked af det, da han går ind på kirkegården. Hvordan har han det da han cykler hjem? Hvordan kan man læse det i teksten og se det på billederne.

Peter Mouritzen og Otto Dickmeiss

Find andre billedbøger af Peter Mouritzen og læs dem.

Fx

- *Nej, sagde Kaj*
- *Da Fanden gik i fjorden*
- *Kong Skrap og den skrækelige ovn*

Læs en novelle af Peter Mouritzen

Fx

- *Tidstøppet fra Djævelens dusin – 13 uhyggelige historier*
- *Her fra Monstermail og andre mysterier*

I en anden bog, *Lokketrolden*, har Peter Mouritzen opstillet denne lov:

§ Fjanteloven §

1. Du skal ikke gå og sure.
2. Du skal have det skægt.
3. Du må gerne rykke i julemandens skæg.
4. Du skal ikke lade dig trykke af sure rotter.
5. Du skal give dig tid til at fjante.
6. Fjanteri er ikke forbudt.

7. Du skal fjante mindst én gang om dagen.
8. Du må gerne fjante, så andre bliver i godt humør.
9. Du skal ikke gå og gøre andre kede af det.
10. Du skal få andre til at fjante.

Hvad synes I om denne lov? Kan I selv finde på flere?

Er der nogle af de 10 love, som passer på indholdet i *Ævlehovedet*?

Find andre billedbøger, der er illustreret af Otto Dickmeiss

Fx

- *De onde byer*
- *Det tossede tårn*

Eller se hans hjemmeside www.ottodickmeiss.dk

Afslutning

Slut litteraturarbejdet af med at læse hele billedbogen uden afbrydelser.

Diskuter om I forstår den bedre, efter at I har arbejdet med den.

Undervisningsvejledning – Ævlebovedet
Man kan vel selv fortælle
Tekst: © Ingelise Moos og Forlaget Alfa, 2011
Illustrationer: © Otto Dickmeiss og Forlaget Alfa, 2011

Ævlebovedet – Man kan vel selv fortælle
er forfattet af Peter Mouritzen og illustreret af Otto Dickmeiss

Bogen er udgivet i 2011 af forlaget Alfa

Ævlebovedet – Man kan vel selv fortælle
er oprindelig skrevet til Børnekulturens Netværk,
konference på Carl-Henning Pedersen og Else Alfelts Museum i Herning d. 4.12.2006
med titlen *Man kan vel selv fortælle – en essaynovelle*

ALFA

Forlaget Alfa – Frederiksberg Allé 10 – 1820 Frederiksberg C – www.ForlagetAlfa.dk